

सन २०२०-२१ मध्ये कृषि उन्नती योजना -  
राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियानांतर्गत अन्नधान्य  
पिकांच्या उर्वरीत रु.२५९८.३३ लाखांच्या  
अतिरिक्त कार्यक्रमास प्रशासकीय मान्यता  
प्रदान करणेबाबत.

### महाराष्ट्र शासन

कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग

शासन निर्णय क्रमांक : असुआ-२०२०/प्र.क्र.३२/४-अे

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय विस्तार, मुंबई - ४०० ०३२

दिनांक : ०२ मार्च, २०२१

#### संदर्भ:-

१. कृषि व पदुम विभागाचा शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र.३१/१७-अे, दि.१९/०४/२०१७
२. कृषि, सहकार व शेतकरी कल्याण विभाग, कृषि व शेतकरी कल्याण मंत्रालय, भारत सरकार यांचे पत्र File No.२-१/२०२०-NFSM, दि.२९/०४/२०२०.
३. वित्त विभागाचा शासन निर्णय क्र.अ॒थसं-२०२०/प्र.क्र.६५/अर्थ-३, दि.०४ /०५/२०२०
४. कृषि आयुक्तालयाचे पत्र NFSM/Extn-१/AAP २०-२१/F.No.०१/२०/१२५२३, दि.०४/०५/२०२०
५. कृषि, सहकार व शेतकरी कल्याण विभाग, कृषि व शेतकरी कल्याण मंत्रालय, भारत सरकार यांचे पत्र क्र.२-१६/२०२०-NFSM (FTS: ८३२७७), Dt.२०/०५/२०२०
६. कृषि आयुक्तालयाचे पत्र क्र.विप्र१/राअसुआ/वाकृआ/प्र.क्र.१/प्र.मान्यता/२०/१३१४०, दि.२१/०५/२०२०
७. कृषि व पदुम विभागाचा शासन निर्णय क्र.असुआ-२०२०/प्र.क्र.३२/४अे, दि.२८/०५/२०२०
८. कृषि आयुक्तालयाचे पत्र क्र.विप्र.१/राअसुआ/वाकृआ/प्रक्र.१/प्र.मान्यता/२०/२३७१७, दि.२५/०९/२०२०
९. कृषि व पदुम विभागाचा शासन निर्णय क्र. असुआ-२०२०/प्र.क्र.३२/४अे, दि.०१/१०/२०२०
१०. कृषि आयुक्तालयाचे पत्र क्र.विप्र-१/राअसुआ/वोकृआ/प्रक्र.१/प्र.मान्यता/२०/३१८९२, दि.१०/१२/२०२०

#### प्रस्तावना :-

केंद्र शासनाच्या संदर्भाकित दि.२९/०४/२०२०रोजीच्या पत्रान्वये सन २०२०-२१ करीता राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियानांतर्गत अन्नधान्य पिकांकरिता राज्य शासनाने मंजूर करण्यात आलेल्या नियतव्ययाच्या (Allocation) मर्यादेत एकूण ₹२३३८९.२३० लाख रकमेचा वार्षिक कृती आराखडा केंद्र शासनाच्या मंजूरीस्तव सादर केला होता. केंद्र शासनाने संदर्भाकित दि. २० मे, २०२०रोजीच्या पत्रान्वये ₹ २३३८९.२३० लाख इतक्या रकमेच्या कृती आराखड्यास मंजूरी प्रदान केलेली आहे. कोविड-१९ च्या पार्श्वभूमिवर वित्त विभागाचे दि.०४ मे. २०२० वरील शासन निर्णयातील मुद्दा क्र.२ नुसार राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान - अन्नधान्य पिकांकरीता वार्षिक कृती आराखड्यास क्र. ६ च्या संदर्भाधीन शासन निर्णयान्वये रु. ७९४०.५९ लाख प्रशासकीय मान्यता प्रदान करण्यात आली आहे. तथापि, केंद्र शासनाने

राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियानातंर्गत अन्नधान्य पिकांकरिता करीता सन २०२०-२१ या वर्षाचा पहील्या हप्त्यासाठी रु. ७०९६.७६ लाख इतका व रु १८८८.९६२ लाख इतका पुनर्जिवित असा एकूण रु.८९०५.७२ लाख निधी राज्य शासनास उपलब्ध करून देण्यात आलेला आहे.

सन २०२०-२१ करिता राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान अन्नधान्य पिके अंतर्गत केंद्र शासनाकडून पहिल्या हप्त्यापोटी व पुनर्जिवित करून देण्यात निधीच्या समप्रमाणात राज्य हिस्स्याच्या निधी सह यापुर्वी संदर्भाधीन ७ व ९ च्या शासन निर्णयान्वये राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान सन २०२०-२१ अंतर्गत अन्नधान्य पिकांकरिता करीता एकूण रु.१३८१३.३४ लाखांच्या उर्वरीत कार्यक्रमास प्रशासकीय मान्यता प्रदान केली आहे.

तथापि, केंद्र शासन स्तरावरून राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियानातंर्गत अन्नधान्य पिके सन २०२०-२१ साठीच्या दुसरा हप्त्याच्या निधी वितरणाबाबत विचारणात होत आहे. राज्याच्या मंजूर कृति आराखाड्यानुसार रु.८२८८.०० लाख इतका केंद्र हिस्सा आवश्यक आहे. केंद्र शासनाच्या दि.०१.०६.२०२० अन्वये रु.८९०५.०० लाख इतक्या रकमेचा केंद्र हिस्सा (वितरीत पहिला हप्ता व पुनर्जिवित निधीसह ) उपलब्ध आहे. सद्यस्थितीत रु. १३८१३.३४ लक्ष च्या प्रशासकीय मंजुरीचा विचार केल्यास केंद्र शासनाच्या दुसऱ्याचा हप्त्याची आवश्यकता भासणर नाही. रबी हंगाम समाप्तीच्या दिशेनी वाटचाल असल्याने बियाणे, खते, किड, व्यवस्थापन, प्रशिक्षण इ. या घटकावर खर्च करता येणे कठीण आहे. तथापि, केंद्र शासनाच्या मंजुरीनुसार उर्वरीत कार्यक्रम राबवावयाचा झाल्यास यापुढे फक्त सुधारीत कृषि औजारे, पंपसंच व पाइप या बाबींचीच अमंलबजावणी होवू शकते. केंद्र शासनाच्या Revamped Guidelines च्या अधीन राहून सद्यस्थितीत यापुढे राबविण्याजोग्या बाबींचा विचार करून उर्वरीत रु.२५९८.३३ लाखांच्या अतिरिक्त कार्यक्रमास मान्यता दिल्यास केंद्र शासनाकडून राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान अन्नधान्य पिके सन २०२०-२१ साठीच्या दुसऱ्याचा हप्त्यासाठी मागणी करावी लागेल.

राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान सन २०२०-२१ अंतर्गत अन्नधान्य पिकांकरिता केंद्र शासनाच्या Revamped Guidelines च्या अधीन राहून सद्यस्थितीत यापुढे राबविण्याजोग्या बाबींचा विचार करून उर्वरीत रु.२५९८.३३ लाखांच्या अतिरिक्त कार्यक्रमास प्रशासकीय मान्यता देण्यास नियोजन विभाग व वित्त विभागाने सहमती दर्शविली आहे, सबव शासन पुढीलप्रमाणे निर्णय घेत आहे.

**शासन निर्णय:**

१. सन २०२०-२१ करिता कृषि उन्नती योजनेंतर्गत - राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान -अन्नधान्य पिके या अभियानाच्या एकूण ₹ २५९८.३३ लाख ( रुपये पंचवीस कोटी अङ्गुयान्नव लाख तेहतीस हजार) निधीच्या वार्षिक कृती आराखडयास अतिरिक्त प्रशासकीय मान्यता देण्यात येत आहे. त्यानुसार दि. २८.०५.२०२० तसेच १.१०.२०२० च्या शासन निर्णयानुसार दिलेल्या मान्यतेसह एकूण ₹ १६४९९.६७ लाखांचा पिकनिहाय मंजूर सुधारीत कृती आराखडा खालीलप्रमाणे आहे.

(रु.लाख)

अ. क्र.	पिके	मंजूर कृती आराखडा			शा.नि.१.१०.२०२० अन्नये प्रशासकीय मान्यता			या शासन निर्णयान्वये देण्यात येणारी प्रशासकीय मान्यता			एकूण एकंदर		
		केंद्र	राज्य	एकूण	केंद्र	राज्य	एकूण	केंद्र	राज्य	एकूण	केंद्र	राज्य	एकूण
१.	भात	६००.७८	४००.५२	१००९.३०	३३७.९९	२२५.३३	५६३.३२	०.००	०.००	०.००	३३७.९९	२२५.३३	५६३.३२
२.	गहु	२७९.०६	१८६.०४	४६५.१०	१५८.७	१०५.८	२६४.५०	२१.२९	१४.१९	३५.४८	१७९.९९	११९.९९	२९९.९८
३.	कडधान्य	९३११.४६	६२०७.६४	१५५१९.९०	५२५४.५९	३५०३.०६	८७५७.६५	१५३७.७९	१०२५.१४	२५३२.८५	६७९२.३०	४५२८.२	११३२०.२०
४.	भरडधान्य	४१७.०५	३३१.८४	८२९.५९	२९३.४९	१९५.६६	४८९.१५	०.००	०.००	०.००	२९३.४९	११५.६६	४८९.१५
५.	पौष्टीक तृणधान्य	३३४४.४८	२२२९.६६	५५७४.१४	२२४३.२३	१४९५.४९	३७३८.७२	०.००	०.००	०.००	२२४३.२३	१४९५.४९	३७३८.७२
एकूण		१४०३३.५४	९३५५.६१	२३३८९.२३	८५८८.००	५५२५.३४	१३८९३.३४	१५५९.००	१०३९.३३	२५९८.३३	९८४७.००	६५६४.६७	१६४९९.६७

- सदर वार्षिक कृती आराखडयामधील पिकनिहाय तसेच घटक / उपघटक निहाय मंजूर आर्थिक व भौतिक लक्षांकाचे विवरण सोबतच्या परिशिष्ट १ ते ५ मध्ये नमूद केले आहे. सदर अभियानाची केंद्र व राज्याच्या ६०:४० आर्थिक सहभागाच्या प्रमाणात अंमलबजावणी करण्यात यावी.
- सदर अभियानाच्या अंमलबजावणीकरीता केंद्र व राज्य हिस्स्याचा निधी ६०:४० प्रमाणात वेळोवेळी अर्थसंकल्पीय वितरण प्रणालीद्वारे आयुक्त (कृषि) यांना उपलब्ध करून देण्यात येईल. सदर निधी केंद्र व राज्य हिस्स्याच्या पुढील लेखाशिर्षाखाली सन २०२०-२१ करिता करण्यात आलेल्या अर्थसंकल्पीय तरतूदीतून खर्ची टाकण्यात यावा -

प्रवर्ग	केंद्र हिस्सा	राज्य हिस्सा
सर्वसाधारण	मागणी क्रमांक डी-३ २४०१- पीकसंवर्धन (००) (१०२) अन्नधान्य पिके (००) (२५) कृषि उन्नती योजना- राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान-अन्नधान्य पिके (केंद्र हिस्सा) (६०% केंद्र) (२४०१ ४६१४) (योजनांतर्गत) (दत्तमत) ३३, अर्थसहाय्य	मागणी क्रमांक डी-३ २४०१- पीकसंवर्धन (००) (१०२) अन्नधान्य पिके (००) (३३) कृषि उन्नती योजना- राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान-अन्नधान्य पिके (राज्य हिस्सा) (४०% राज्य) (२४०१ A२३४) (योजनांतर्गत) (दत्तमत) ३३, अर्थसहाय्य

प्रवर्ग	केंद्र हिस्सा	राज्य हिस्सा
अनुसूचित जाती	मागणी क्रमांक एन-३ २४०१- पीक संवर्धन (००)(७८९) अनुसूचित जाती उपयोजना (००) (०५) कृषि उन्नती योजना- राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान-अन्नधान्य पिके (केंद्र हिस्सा ६०%) अनुसूचित जाती उपयोजना (२४०१ B१०५), ३३, अर्थसहाय्य	मागणी क्रमांक एन-३ २४०१- पीक संवर्धन (००)(७८९) अनुसूचित जाती उपयोजना (००) (०६) कृषि उन्नती योजना- राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान-अन्नधान्य पिके (राज्य हिस्सा ४०%) अनुसूचित जाती उपयोजना (२४०१ B११४), ३३, अर्थसहाय्य
अनुसूचित जमाती	मागणी क्रमांक टी-५ २४०१- पीक संवर्धन, ७९६-जनजाती क्षेत्रांतर्गत उपयोजना (पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना), जनजाती क्षेत्रांतर्गत उपयोजना, (०१) (२१) कृषि उन्नती योजना- राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान-अन्नधान्य पिके (केंद्र हिस्सा ६०%) (२४०१ A५५७) ३३, अर्थसहाय्य	मागणी क्रमांक टी-५ २४०१- पीक संवर्धन, ७९६-जनजाती क्षेत्रांतर्गत उपयोजना (पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना), जनजाती क्षेत्रांतर्गत उपयोजना, (०१) (२२) कृषि उन्नती योजना- राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान-अन्नधान्य पिके (राज्य हिस्सा ४०%) (२४०१ A५६६) ३३, अर्थसहाय्य

४. केंद्र शासनाने कृषि उन्नती योजना - राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियानांतर्गत विहीत केल्याप्रमाणे अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती तसेच महिला शेतकरी लाभार्थ्यांना सदर योजनेतर्गत लाभ देण्यात यावा.
५. केंद्रिय कृषि मंत्रालयाने राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियानांतर्गत राज्य शासनास सन २०२०-२१ करीता संदर्भांकित दि. २० मे, २०२० रोजीच्या पत्रान्वये दिलेल्या प्रशासकीय मान्यतेनुसार, तसेच चालू वर्षी अभियानाकरीता मंजूर केलेल्या कृती आराखऱ्यानुसार आणि वेळोवेळी केंद्रीय कृषि मंत्रालयाने दिलेल्या दिशानिर्देशानुसार सदर अभियानाची अंमलबजावणी करणे बंधनकारक राहील. याबाबत राअसुअ अभियान संचालक तथा संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण) यांनी राज्यस्तरावरून अभियानाचे संनियंत्रण करावे, त्याचप्रमाणे अभियानाच्या प्रभावी अंमलबजावणी व संनियंत्रणाकरीता वेळोवेळी अधिनस्त कार्यालयांना निर्देशित करावे.
६. राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियानाच्या विविध घटकांतर्गत लाभार्थी शेतकरी निवडतेवेळी अल्प व अत्यल्प भू-धारक शेतकऱ्यांना वा सदर शेतकऱ्यांच्या गटांना प्राधान्य देण्यात यावे तसेच, शेतकऱ्यांचे अर्ज मागवून पारदर्शक पद्धतीने लाभार्थ्यांची निवड करावी.
७. या अभियानांतर्गत विविध निविष्टांच्या खरेदीसाठी (खते, औषधे, बियाणे, सिंचन साधने, यंत्र/औजारे इ.) शासनाच्या प्रचलीत धोरणानुसार थेट लाभार्थ्यांच्या बँक खाती अनुदान जमा

करण्यात (Direct Benefit Transfer) यावे. सदर निविष्टांची खुल्या बाजारातून खरेदी करण्याचे स्वातंत्र्य लाभार्थ्यांना राहील. तथापि या अभियानांतर्गत शासकीय संस्थांनी/ शासनाच्या सार्वजनिक उपक्रमांनी उत्पादित केलेल्या निविष्टांचा पुरवठा करण्यात येत असल्यास संदर्भाक्तित शासन निर्णय दि. १९/०४/२०१७ नुसार कार्यवाही करण्यात यावी.

८. संबंधित जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकाऱ्यांनी/तालुका कृषि अधिकाऱ्यांनी अभियानाकरीता लाभार्थ्यांची निवड करून अभियानांतर्गत समाविष्ट कार्यक्रम राबविण्याच्या दृष्टीने लाभार्थ्यांची यादी तालुकास्तरावर संकलित करावी. सदर यादीमध्ये शेतकऱ्याचे नांव, गांव, सर्वे/गट क्रमांक या बाबींसह, मोबाईल/दुरध्वनी क्रमांक, बँक खाते क्रमांक, आधार क्रमांक इ. बाबीची माहिती संकलित करण्यात यावी. त्याचप्रमाणे अभियानांतर्गत निवडण्यात आलेल्या लाभार्थ्यांची यादी निधी प्राप्त झाल्यापासून १५ दिवसांमध्ये कृषि विभागाच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध करून देण्याची जबाबदारी संबंधित जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकाऱ्यांची राहील.

९. सदर लाभार्थ्यांच्या यादीनुसार सर्व लाभार्थी शेतकऱ्यांच्या शेतावर हाती घेण्यात आलेल्या कार्यक्रमाची प्रत्यक्ष तपासणी त्या-त्या गावातील कृषि सहायकांनी करावयाची असून, त्यांनी आपला अहवाल तालुका कृषि अधिकाऱ्यांमार्फत जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकाऱ्यांना सादर करावयाचा आहे. त्याचप्रमाणे, कृषि सहायकांचे अहवाल प्राप्त होताच सदर कार्यक्रमांतर्गत राबविण्यात आलेल्या कामांच्या पर्यवेक्षीय तपासणीचे उचित प्रमाण संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण) यांनी मार्गदर्शक सूचनेमध्ये विहित करावे.

१०. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या [www.maharashtra.gov.in](http://www.maharashtra.gov.in) या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०२१०३०२१२५४५८४७०१ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(महावीर झेंडगे)  
कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- मा. मंत्री (कृषि) यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
- मा. राज्य मंत्री (कृषि) यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई
- मा. विरोधी पक्ष नेता, विधानसभा, विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई
- मा. विरोधी पक्ष नेता, विधानपरिषद, विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई

५. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई
६. अपर मुख्य सचिव (नियोजन), नियोजनविभाग, मंत्रालय, मुंबई
७. अपर मुख्य सचिव (वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
८. सचिव (कृषि), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई
९. आयुक्त (कृषि), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
१०. व्यवस्थापकीयसंचालक, महाराष्ट्र राज्य बियाणेमहामंडळ, अकोला.
११. संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण), कृषि आयुक्तालय, साखर संकुल, शिवाजीनगर, पुणे.
१२. सर्व विभागीय कृषि सहसंचालक
१३. सर्व जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी
१४. महालेखाकार (स्थानिक निकाय लेखा परिक्षा व लेखा), मुंबई
१५. महालेखापाल (लेखा परिक्षा), महाराष्ट्र १/२, मुंबई/नागपुर
१६. महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता) महाराष्ट्र १/२, मुंबई/नागपुर
१७. सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य
१८. सहायक संचालक (लेखा-१), कृषि आयुक्तालय, पुणे
१९. वित्त विभाग (कार्या. व्यय-१ / अर्थसंकल्प - १३), मंत्रालय, मुंबई
२०. निवड नस्ती.